

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 18025

Tarih : 18.05.2026

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 77 nci maddesinde düzenlenen "İnsanlığa Karşı Suçlar" ve bu suçlarda "zamanaşımının işlemeyeceğine" dair amir hükmün geçmişe dönük uygulanmasına, zamanaşımı gerekçesiyle kapatılan dosyalarda yargılamanın yenilenmesine, "zorla kaybetme" suçunun ihdasına, "zorla kaybetme suçu"nun insanlığa karşı suçlar kategorisine eklenmesine ve Geçmişle Yüzleşme ve Hakikat Komisyonu kurulmasına dair Türk Ceza Kanunu'nda değişiklik yapılması hakkında kanun teklifimiz gerekçesi ile birlikte ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Serhat Eren

Diyarbakır Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	İnsan Haklarını İnceleme
Esas Komisyon	Adalet
Tarih: 22-5-2026	Esas No: 2/3698

T B M M
KANUNLAR VE KARARLAR BSK LIGI
1 8 Mayıs 2026
Numara.

T B M M
GENEL EVRAK
1 8 Mayıs 2026
No: 1862968

GENEL GEREKÇE

Yasadışı ve keyfi infazlar, işkence, zorla kaybetme, soykırım, katliam, savaş suçları ve cinsel şiddet gibi ağır insan hakkı ihlalleri; dünyanın her yerinde ağırlıkla devlet aygıtının örtülü ya da açık dahli ile işlenmiş suçlardır. Devlet gücünü arkasına alan failerin izleri karartma kabiliyeti, bu suçların ispatını son derece zorlaştırmakta ve yüzleşmeyi bazen nesiller boyu engellemektedir. Tam da bu nedenle, olağan hukuk rejimi kapsamında makul gerekçeleri olan zamanaşımı süreleri, insanlığa karşı işlenen olağanüstü suçlar söz konusu olduğunda evrensel hukukun dışına çıkarılmıştır.

Bu istisnanın en güçlü tarihsel ve hukuki referansı, II. Dünya Savaşı sonrası kurulan Nürnberg Askeri Ceza Mahkemesi kararlarıdır. Mahkeme, Nazi Almanyası döneminde işlenen insanlığa karşı suçların zamanaşımından muaf tutularak kovuşturulması gerektiğine hükmetmiş ve bu ilke uluslararası teamül hukukunun amir hükmü (jus cogens) haline gelmiştir. Çünkü insanlığa karşı işlenen suçlarda zamanaşımı uygulamak, hukuku suçluya kalkan yapmak ve devleti kendi cürümlerinin koruyucusu kılmaktır.

Türkiye’de 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 77. maddesiyle “insanlığa karşı suç” kavramı iç hukuka dahil edilmiş ve bu suçlarda zamanaşımının işlemeyeceği (m. 77/4) hüküm altına alınmıştır. Ancak yargı pratiği, "kanunilik ilkesini" gerekçe göstererek bu maddeyi geçmişe yürütmemekte; özellikle 1990’lı yıllarda devlet gücü kullanılarak işlenen yaygın, sistematik faili meçhul cinayetleri ve ağır hak ihlallerini bu kapsam dışında tutmaktadır.

TCK Madde 77; siyasal, felsefi, irki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenen kasten öldürme, yaralama, işkence ve kişi hürriyetinden yoksun kılma gibi fiilleri açıkça insanlığa karşı suç saymasına rağmen, yerel mahkemeler bu katliamları ve kayıpları münferit birer adli vaka gibi değerlendirmektedir. Tarihsel ve olgusal gerçeklik bu suçların sistematik bir devlet politikası olduğunu göstermesine rağmen, davalar “kastan öldürme” suçunun 20 yıllık olağan zamanaşımı süresine tabi tutulmakta, kesinti nedenleriyle en fazla 30 yıllık tavan süre sonunda cezasızlık zırhıyla kapatılmaktadır.

Dünya örneklerine bakıldığında, adaleti ve toplumsal barışı esas alan bambaşka bir yargı pratiği mevcuttur. Özellikle Latin Amerika ülkelerinde yargı, yerel hukuktaki zamanaşımı ve af engellerini, uluslararası insan hakları hukukunu ve teamül hukukunu doğrudan uygulayarak aşmıştır. Örneğin Arjantin’de, 1976-1983 yılları arasındaki askeri diktatörlük döneminde

işlenen suçlar için darbeci generaller zamanaşımı ve af yasalarının arkasına sığınmıştır. Ancak Plaza de Mayo Anneleri'nin hukuki ve politik mücadelesi sonucunda Arjantin Yüksek Mahkemesi; insanlığa karşı suçlarda sıradan zamanaşımı kurallarının işletilemeyeceğine, devletin kendi suçlularını korumak adına af ilan edemeyeceğine ve zamanaşımı arkasına saklanamayacağına karar vererek tarihi bir yüzleşmenin önünü açmıştır.

Türkiye'de, açılımı "Jandarma İstihbarat Terörle Mücadele" olan JİTEM adlı birimin, terörle mücadele kılıfı altında devlet teşkilatı içerisinde yasadışı şekilde oluşturulduğu; 1980'li yılların sonundan itibaren yaygın ve sistematik olarak devlet adına işkence, gözaltında kayıp ve yargısız infazlar gerçekleştirdiği tarihsel bir gerçektir. Bu gerçeklik, 1995 yılı TBMM Faili Meçhul Siyasi Cinayetleri Araştırma Komisyonu Raporu ve 1996 yılı Başbakanlık Susurluk Raporu ile devletin resmi belgelerine girmiş, suçların delilleri açıkça tespit edilmiştir. Buna rağmen, koruyucu devlet refleksi nedeniyle uzun süre soruşturma açılmamış, 2000'li yıllarda toplumsal muhalefetin baskısıyla açılan davalar ise birer "göstermelik tiyatroya" dönüştürülmüştür. Deliller toplanmamış, failler korunmuş, davalar güvenlik gerekçesiyle şehir şehir sürgün edilerek zamana yayılmıştır. Toplumun hakikat, adalet ve yüzleşme umuduyla beklediği bu davalar; beraat ve zamanaşımı kararlarıyla cezasızlık girdabında yok edilmiştir.

- JİTEM Ana Davası: Diyarbakır ve çevresinde zorla kaybedilen 12 insanla ilgili dava cezasız kalmıştır.
- Ayten Öztürk Davası: Elazığ'da işkenceyle katledilen Ayten Öztürk'ün davası sonuçsuz bırakılmıştır.
- Ankara JİTEM Davası: Eski İçişleri Bakanı Mehmet Ağar ve üst düzey bürokratların yargılandığı, Ankara'da zorla kaybedilen 19 insana ilişkin dava beraatle kapatılmıştır.
- Cizre Davası: Albay Cemal Temizöz'ün yargılandığı 21 kişinin zorla kaybedilmesi davası beraatle sonuçlanmıştır.
- Derik Davası: Tuğgeneral Musa Çitil'in yargılandığı 13 kişinin katledilmesi davası beraatle bitmiştir.
- Kızıltepe Davası: Albay Eşref Hatipoğlu'nun yargılandığı 22 kişinin zorla kaybedilmesi davası zamanaşımıyla düşürülmüştür.
- Yüksekova Nezir Tekçi, Kulp ve Görümlü Davaları: Tamamı ya "yeterli delil yok" denilerek beraatle ya da 30 yıllık süre sınırı bahane edilerek düşme kararlarıyla cezasızlıkla mühürlenmiştir.

Nihayetinde, Mardin'in Dargeçit ilçesinde 1995-1996 yılları arasında biri uzman çavuş, üçü çocuk sekiz kişinin zorla kaybedilmesine ilişkin yürütülen Dargeçit Davası da 8 Mart 2026 tarihinde Yargıtay tarafından zamanaşımı gerekçesiyle kesin olarak düşürülmüştür. Dargeçit kararı, Türkiye'de 90'lı yılların karanlığıyla adli mekanizmalar üzerinden yüzleşme imkanının tamamen tıkanığının ilanı olmuştur.

Türkiye'de toplam kaç kişinin zorla kaybedildiğine ilişkin kesin ve net bir veri henüz ortaya koyulmamıştır. Hafıza Merkezi, 12 Eylül 1980 darbesinden bugüne toplam kaybedilen kişi sayısını, bunun kesin olmayan ve doğrulanması gereken bir rakam olduğunu hatırd tutarak, 1.352 olarak tespit etmiş ancak 500 zorla kaybedilen kişiyi doğrulamıştır. Elbette bu rakam faili meçhul cinayete/infaza kurban edilenleri içermemektedir.

Tüm dünyada hızla artan ve sistematik biçimde "çoklu insan hakları ihlali" olarak değerlendirilen zorla kaybetme suçuna karşı, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 2006'da Herkesin Zorla Kayıp Edilmeye Karşı Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi kabul etmiş ve Sözleşme 2010 yılında yürürlüğe girmiştir. Ancak Türkiye o günden bugüne Sözleşme'ye taraf olmamıştır. Hala mevzuatta zorla kaybedilme bir suç olarak tanımlanmamaktadır.

"Zorla kaybetme" suçu gibi işkence ve yaşam hakkına yönelik ağır bir tehdit oluşturan ve mağdurun akıbeti netleşene kadar işlenmeye devam eden kesintisiz bir suçun Türkiye'nin iç mevzuatında müstakil bir başlık altında tanımlanmamış olması, failerin sıradan "kişiyi hürriyetinden yoksun kılma" veya "kasten öldürme" suçlarından yargılanmasına yol açmaktadır. Bu durum, suçun sistematik ve devlet gücüyle işlenen niteliğini gölgelemekte ve cezasızlık kültürünü beslemektedir. Bu kanun teklifiyle "zorla kaybetme suçu" müstakil olarak tanımlanmakta, 77. maddede düzenlenen insanlığa karşı suçlar kategorisine eklenmekte ve geçici maddeyle zamanaşımı ve cezasızlık sonucu aşılmaktadır.

Cezasızlık bugünün otoriterleşmesini besleyen, hukukun üstünlüğünü yok eden ve toplumsal çürümeyi derinleştiren en büyük yapısal tehdittir. Geçmişin ağır günahlarıyla, devlet eliyle işlenen cürümlerle yüzleşmeyen bir toplumun, eşit, özgür ve demokratik bir ortak gelecek inşa etmesi imkansızdır. Hakikatlerin açığa çıkarılması ve failerin cezalandırılması; toplumsal barışın sağlanması, toplumsal travmaların sağaltılması ve demokratik bir toplum sürecinin kesintisiz işletilebilmesi için kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Adaletin sağlanması adına devletin kendi suç akranlarıyla yüzleşmesi kolektif bir irade gerektirir. Bu bağlamda, bu kanun teklifiyle sadece yasal boşluklar giderilmemekte, aynı zamanda toplumsal barışın kurucu unsuru olacak "Geçmişle Yüzleşme ve Hakikat Komisyonu"nın kurulması öngörülmektedir. Bu komisyon; kayıpların akıbetini araştırarak, kurumsal suç mekanizmalarını deşifre edecek, mağdurların sesini kamusal alana taşıyacak ve toplumsal hafızayı adalet ekseninde yeniden kuracaktır. Geçmişle Yüzleşme ve Hakikat Komisyonu, cezasızlık kültürünün panzehiri ve demokratik bir Türkiye'nin kurucu köprüsü olacaktır. Bu kanun teklifiyle; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na eklenecek geçici madde ile TCK 77. maddede yer alan "insanlığa karşı suçlar" ve "zamanaşımı işlemeyeceği" hükmünün, 2005 öncesinde işlenen ve sistematik devlet dâhli bulunan ağır insan hakkı ihlallerinde uygulanması amaçlanmaktadır. Geçmişin karanlığını aydınlatmak, cezasızlık zırhını parçalamak, hakikati açığa çıkarmak ve onurlu bir barışı egemen kılmak amacıyla bu teklif hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Türk Ceza Kanunu'nun 77 nci maddesinin geçmişe dönük uygulanmasıyla ağır insan hakkı ihlallerinin zamanaşımı gerekçesiyle cezasız bırakılmaması ve bu gerekçeyle kapatılmış dosyaların yeniden ele alınması amaçlanmaktadır.

MADDE 2- Türk Ceza Kanunu'na 94/A maddesi eklenerek zorla kaybetme suçu ihdas edilmiştir.

MADDE 3- Zorla kaybetme suçu insanlığa karşı suçlar kategorisine eklenmiştir.

MADDE 4- Geçmişle Yüzleşme ve Hakikat Komisyonu kurulması amaçlanmıştır.

MADDE 5- Yürürlük maddesidir.

MADDE 6- Yürütme maddesidir.

TÜRK CEZA KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- Türk Ceza Kanunu'na aşağıdaki geçici madde eklenmiştir:

GEÇİCİ MADDE 1- (1) 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 77 nci maddesinde düzenlenen "İnsanlığa Karşı Suçlar" ve bu suçlarda "zamanaşımının işlemeyeceğine" dair amir hüküm; bu kanunun yürürlük tarihinden önce siyasal, felsefi, ırki, etnik veya dini saiklerle, devlet aygıtının veya kamu görevlilerinin açık ya da örtülü dâhli, planı ve sistemli organizasyonu doğrultusunda işlenmiş olan kasten öldürme, zorla kaybetme ve işkence suçlarında da geriye dönük olarak uygulanır. Bu suçlar yönünden açılmış ve zamanaşımı gerekçesiyle düşmüş veya kesinleşmiş davalar, kamu düzeni ve ihlal edilen hakların iadesi amacıyla yeniden açılır ve yargılamanın yenilenmesi hükümleri uygulanır.

MADDE 2- Türk Ceza Kanunu'na aşağıdaki madde eklenmiştir:

MADDE 94/A – (1) Devlet görevlilerinin veya devletin yetkilendirmesi, desteği ya da muvafakatiyle hareket eden kişilerin veya oluşumların; bir kimseyi özgürlüğünden yoksun bırakması, ardından bu kişinin gözetimine alındığını reddetmesi veya akıbetini ya da nerede olduğunu gizleyerek söz konusu kişiyi hukukun koruması dışına çıkarması halinde, faillere on beş yıldan yirmi beş yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinde veya mağdurun ölümüne yol açılması durumunda ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmedilir.

(3) Bu suçtan dolayı zamanaşımı işlemez.

MADDE 3- Türk Ceza Kanunu'nun 77. maddesinin 1. fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir.

(1) Zorla kaybetme.

MADDE 4- Türk Ceza Kanunu'na aşağıdaki ek madde eklenmiştir:

EK MADDE 1- (1) 1980 yılından itibaren işlenen ağır insan hakkı ihlallerini, zorla kaybetme, faili meçhul cinayetler ve sistematik işkence iddialarını araştırmak; hakikatleri gün yüzüne çıkarmak, toplumsal hafızayı canlandırmak ve barış sürecini desteklemek üzere özerk

"Geçmişle Yüzleşme ve Hakikat Komisyonu" kurulmuştur. Komisyonun yapısı, çalışma usulleri ve mağdurların haklarının iadesine ilişkin usuller özel kanunla düzenlenir.

MADDE 5 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.